

Joint Mongolian-German Project
Export-oriented Industrial and Trade Policy

Ministry of Industry and Trade - German Technical Cooperation
C. P. O. Box 1264 Ulaanbaatar 210613 Mongolia
Tel: +976-11-315464/318038 Fax: +976-11-315955 E-mail: trade@gtz-mongolia.org

ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН ЦУВРАЛ № 2

**ХЯТАД УЛС ДХБ-Д НЭГДСЭН НЬ:
Хөгжиж буй хөрш орнуудад яаж нөлөөлөх вэ?**

**УРЬДЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭГ ГТХАН-ИЙН ТӨСЛИЙН ЗОХИЦУУЛАГЧ
ХЭННИНГ ТВЭСТЭН БЭЛТГЭВ.**

УЛААНБААТАР, 2002 ОНЫ 7 ДУГААР САР

МЭДЭЭЛЭЛ ЦУГЛУУЛАХАД ТУСЛАЛЦАА ҮЗҮҮЛСЭН Б. ТИМУУЖИН БОЛОН ОРЧУУЛГА ХИЙСЭН
Н. АРИУНЗУЛ НАРТ ТАЛАРХАЛ ИЛЭРХИЙЛЬЕ. ЭНД ГАРСАН АЛИВАА АЛДАА, ДУТАГДЛЫГ ЗОХИОГЧ
БҮРЭН ХАРИУЦАНА. МАТЕРИАЛ НЬ МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР БОЛОН ГЕРМАНЫ
ТЕХНИКИЙН ХАМТЫН АЖИЛЛАГААНЫ НИЙГЭМЛЭГ (GTZ)-ИЙН ҮЗЭЛ БОДЛУУДЫГ
ИЛЭРХИЙЛЭЭГҮЙ БОЛНО.

Discussion paper No. 2

**China's Accession to the WTO:
What Does It Bring for Neighboring Developing
Countries?**

A preliminary assessment prepared by
Henning Twesten,
GTZ Project Coordinator

Ulaanbaatar, July 2002

My thanks go to Mr. B. Timuujin for assistance in information collection. Any omissions or remaining errors however remain at the full responsibility of the author. The paper does neither express the views of the Government of Mongolia nor the GTZ.

DIRC
Хөгжлийн Мэдээллийн Төв

Данс: 0 (dirc) / 3346-1-1
Шифр: UCC 010.04 /

Joint Mongolian-German Project
International Trade Policy/WTO

Ministry of Industry and Trade – German Technical Cooperation
C.P.O.Box 1264 Ulaanbaatar 210613 Mongolia
Phone: +976-11-315464 Fax: +976-11-315955 Mail: gtztrade@magicnet.mn

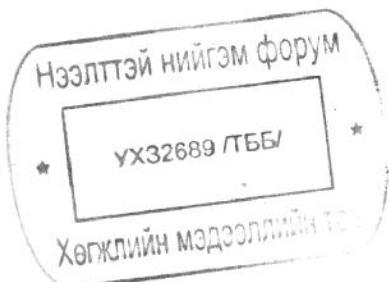

Discussion Paper No 2

**China's Accession to the WTO:
What Does It Bring for Neighbouring Developing Countries?**

A preliminary assessment prepared by

Henning Twesten,
GTZ Project Coordinator

Ulaanbaatar, July 2002

My thanks go to Mr B. Timuujin for assistance in information collection. Any omissions or remaining errors however remain at the full responsibility of the author. The paper does neither express the views of the Government of Mongolia nor the GTZ.

ЭНЭ НОМЫГ
НЭЭЛТТЭЙ НИЙГЭМ
ФОРУМАДАА
ХАНДИВЛЖ

Outline

Abstract

1	Introduction	1
2	China's WTO Concessions and Commitments: An Overview	2
3	Implications for Neighbouring Countries in the Region.....	4
4	Conclusions and Outlook.....	10
	References.....	12

Abstract

With accession to the WTO China has made wide-ranging commitments to liberalise its markets. It has substantially reduced tariff rates on trade in goods, opened up its service sector, has eliminated prohibited subsidies and agreed to comply fully to the TRIPs and TRIMs Agreements. Since WTO membership is not a one way road, China will also gain considerably. This holds for non-discriminatory market access opportunities to other markets and for the phasing out of the quota system under the WTO Agreement on Textiles and Clothing. Moreover, membership to the WTO and the adoption of the rule based international trading system will increase predictability and transparency of the business environment, which in addition to improved export opportunities will raise the attractiveness for foreign direct investments (FDI).

With China's accession to the WTO, neighbouring countries will face increased competition in their home markets and in particular in foreign export markets. Since China is considered to have a comparative advantage and potential in producing labour intensive manufactures, notably textiles, clothing, electronics and toys, its exports of these commodities are considered to expand substantially. Consequently, neighbouring developing countries such as India, which have a similar production and trade pattern, will loose, if they cannot keep up with increased competition from China. Other countries, in particular those with a complementary production and trade pattern may gain from China's accession to the WTO. An expansion of Chinese exports in labour-intensive finished products also creates increased import demand in raw and intermediate products. This holds for inputs such as yarns or semiconductors as well as for metals and energy. Neighbouring countries, who are able and prepared to supply these commodities will certainly win. A different picture turns out when it comes to the increased attractiveness of China for FDI. Foreign (and Chinese) investors will divert investments from neighbouring developing countries (back) to China. Since FDI inflows are an important catalyst for improvements in productivity and thus economic growth, the implications will be substantial for all economic entities in the neighbouring countries, if the business and investment environment is not improved significantly and rapidly.

China through its influence within the WTO as an institution will certainly support the developing countries' interests in putting development issues on the negotiation agendas. This will most likely strengthen the development orientation of the world trading system.

1 Introduction

Since the beginning of the 1980s, when China took the first steps to open up its domestic market its economy has grown rapidly, which resulted not only in increased import demand but also in extended export supply. By 2000 the share of Chinese exports in world exports accounted for about 4.3 per cent, which makes it the eighth largest exporter in the world. The share of trade in GDP has risen from less than 10 per cent up to around 44 per cent between 1978 and 2001. This not only has had an effect on the global trading environment in general but also has been a major issue of concern for neighbouring developing countries, who have been facing increased competition with Chinese products both on their domestic as well as on third countries' markets. China's accession to the WTO on December 11, 2001 has intensified these concerns because the non-discriminatory treatment¹ of Chinese exports under the WTO and the resulting improvement of China's market access opportunities in third markets is deemed to further weaken the competitiveness of its competitors' exports. The fear is that China's increased competitiveness in many sectors, notably the labour-intensive industries such as textiles, clothing and electronics, will have a detrimental effect on both export performance and overall economic welfare.

This however is just one part of the story. China is a huge market. Since the beginning of the reform process it has been gradually opened up by eliminating the centrally plan trade regime and by reducing market access barriers. In that context China's accession to the WTO is just the last, though important step, in direction towards a more competitive environment on the domestic market. China has send a clear signal to the world, including the developing neighbouring countries, that it will proceed in increasing the market access opportunities for its trading partners.

This paper aims at giving a preliminary assessment of the implications of China's Accession to the WTO for neighbouring developing countries in the Asian-Pacific region. It intends to provide an overview of the opportunities neighbouring countries may have as well as the challenges they have to face.

The paper starts with a brief introduction into the commitments China agreed to in its Protocol of Accession to the WTO. It will than elaborate the effects these commitments may have on its developing trading partners in the region. In doing so, it will put emphasis on

¹ The non-discrimination principles are spelled out in Art. I, GATT (Most-Favoured Nation Treatment) and Art. III, GATT (National Treatment). They guarantee for all members equal treatment of exports *vis-à-vis* other members' exports and *vis-à-vis* domestic supply of the importing country.

competition and FDI, as well as on the institutional benefits China as a contracting party to the WTO may bring. The paper ends with conclusion and provides a more general outlook on the prospects for neighbouring developing countries.

2 China's WTO Concessions and Commitments: An Overview

The extent of tariff liberalisation China agreed to under the WTO is substantial. In fact, it went much further than most observers had expected. In agriculture, China committed to reduce tariffs from 31.5 per cent to 17.4 per cent after accession. In the industrial sector, the simple average binding rate is now 9.4 per cent and has been reduced significantly from the average rate of 24.6 per cent applied before. In some sectors such as information technology China even committed zero bindings. All quantitative restrictions are eliminated or will be phased out during a transition period. Hence, ordinary tariffs, which are all subject to binding concessions, will remain the only import barriers in place.²

As it is the case for trade in goods, trade in services has been opened up significantly as well. In fact, here the liberalisation is even more far-reaching, given that the Chinese service sector was highly protected against foreign competition prior to accession. Restrictions foreign service providers have been facing will be phased out. Foreign ownership in joint venture will be increased in some service sectors and geographic restrictions will be eliminated.³ In the financial sector for example China committed to provide full access of foreign banks and insurance companies to its market after five years. In distribution, after a transition period foreign companies will receive full rights in wholesale and retail sale as well as in road and rail transportation services.⁴

Upon accession to the WTO, China also agreed to comply fully to the rules of the WTO Agreement on Trade-Related Investment Measures (TRIMs) and the WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPs) without any transitional period. The same holds for standards and licensing procedures.

China also agreed to eliminate and to refrain from applying prohibited subsidies such as export subsidies. In agriculture, it also committed to keep those domestic subsidies that have an effect on production and trade below a level of 8.5 per cent of domestic production on

² On some agricultural products, notably cereals, China still uses a two-tier tariff system under a tariff rate quota system. This however will also be liberalised by expanding significantly the quota limits up to which imports are charged a much lower tariff.

³ For more details see Adhikari and Yang (2002), p. 5

⁴ For more details see WTO (2001), Annex 9

a product-specific basis. Hence, China accepted much stricter commitments than developing countries, who can grant domestic subsidies up to 10 per cent of domestic production on a non-product-specific basis.⁵

Even though agreeing to wide-ranging binding concession and commitments (some of them go even further than those bound by other WTO members) China also had to accept some evasions from the non-discrimination principle in the area of market access to other members. For a period of 12 years other members are allowed to apply transitional safeguard measures on a product-specific basis against imports from China, the conditions of which are significantly laxer than those required for the application of the General Safeguard measures under the WTO. In textiles and clothing, Chinese exports, unlike those of other competitors, may be subject to specific safeguard measures until 2008, as well. Again, Chinese exports in these sectors may be subject to discrimination against those of their competitors. Moreover, China, which is characterised as a non-market economy, faces more disadvantageous procedures for the determination of anti-dumping charges as well as countervailing duties⁶ than it is the case for market economies. It has to be noted though, that this discrimination applies to other non-market economies as well, some of which like Mongolia are even facing more detrimental regulations in this area.

Membership to the WTO is not a one-way road. It is a matter of give and take. In the case of China, the rights and opportunities of WTO membership are also substantial. Apart from the exemptions mentioned previously, Chinese exports will enjoy non-discriminatory treatment in other markets, both with respect to competition from domestic producers as well as with respect to competition from third country competitors. Moreover, China will not be excluded from the on-going liberalisation of world trade under the WTO. As a member it will be fully included and will benefit substantially. In particular the textiles and clothing sectors are to be mentioned in that context. Access to the, mostly developed, importing countries of textiles and clothing products is currently limited by a system import quotas, which were established under the Multi-fibre Agreement and also found entry its successor, the WTO Agreement on Textiles and Clothing (ATC) agreed in the Uruguay Round of multilateral trade negotiations.⁷ However, in order to bring trade in the textiles and clothing under the general rules of the WTO, which is based on non-discrimination and elimination of

⁵ For more details see FAO (1998)

⁶ WTO Members are allowed to apply countervailing duties against other members, who grant unfair subsidies that violate the WTO rules and commitments.

⁷ See Trebilcock and Howse (1999), p. 389-391.

quantitative restriction, the ATC calls for a stepwise expansion of these quotas leading towards their full elimination by the beginning of 2005. China as a WTO member and competitive exporter of textiles and garments will benefit substantially from this increase in access opportunities to other countries' markets.

Another area China is expected to gain from WTO accession is the inflow of foreign direct investments (FDI). Market-openness, non-discriminatory treatment of Chinese exports, in combination with a rule based and more transparent domestic trade policy environment, will certainly attract new foreign investors. Some of the older ones, though, may face harder times because the tariff reductions and elimination of other import barriers is likely to increase import competition. This in particular holds for investments in the Chinese automobile sector which was highly guarded against competition from overseas prior to accession to the WTO.

Last but not least, membership to the WTO gives China the right to participate in shaping the future rule based world trading system. It also enables China to request other members to stick to the rules they agreed to and to take countervailing actions, if they do not.

3 Implications for Neighbouring Countries in the Region

Looking at the implications of China's accession to the WTO from the perspective of neighbouring countries one may be tempted to assume that what is beneficial for China may be challenging, or even threatening, for its neighbouring countries in the Asian-Pacific region. In fact, such a conjecture would be far too short-sighted. The issue is much more complex and deserves some more detailed analysis.

In general, the implications of China's accession are a matter of increased competition. That includes

- increased competition between domestic supply and Chinese imports in the domestic market of the individual neighbouring country,
- increased competition between the individual neighbouring country's exports and Chinese exports in third country markets,
- increased competition between Chinese supply and imports from neighbouring countries in the domestic Chinese markets, and
- increased competition between China and its neighbouring countries in attracting FDI.

Competition is a matter of competitiveness and competitiveness is a matter of productivity in individual sectors. Since countries are not companies like adidas® or Siemens® the picture on competitiveness to be drawn is anything but black and white. It has to take into account the resource endowment of individual countries *vis-a-vis* China. It has to take into consideration comparative advantages and factor efficiency in producing a specific commodity. Countries are different and so are the implications of China's accession to the WTO.

China certainly has a comparative advantage in labour-intensive production, notably in the textiles and clothing, electronics and toys industries. On the other hand, due to remaining inefficiencies China's domestic agricultural sector, notably grains and rice, may face increased import competition from Asian developing countries. The same is expected to apply for tropical and non-tropical commodities in the long run. Moreover, China's resources in minerals, mineral energy as well as raw and semi-processed inputs for the textile industry are relatively low in per capita terms. In addition, and although it has opened up considerably, China still has to adjust its state own enterprises and state banks to a more open trading and business environment.⁸

With respect to the four areas of increased competition mentioned above, the picture of the implications of China's accession to the WTO on developing countries in the Asian-Pacific region is subtly diversified.

The competition from Chinese exports in domestic markets of neighbouring countries may rise because production in China is likely to become more competitive in the course of further liberalisation and because, after accession to the WTO, China enjoys non-discriminatory access to their markets as well. This is particularly considered to be the case for labour intensive manufactures, in the production of which China is already more competitive, and for trade in services. The effects however are likely to turn out in the long run only because most of the neighbouring developing countries are efficient producers and net exporters of these commodities as well. The contraction of the European electronics sectors because of increased competition from Japan for example did also not turn up from one day to another. Moreover, competition in one sector does not necessarily imply that this must hold for others or even the whole economy as well. Other sectors could well be complementary to imports from China. To the extreme, this is factually the case, if a domestic

⁸ See Bhattacharjee and Kawai (2001)

import-competing industry does not exist at all. In any case, increased imports from China, and its lower prices, will certainly be beneficial for domestic consumers, including the domestic processing industry, of neighbouring developing countries.⁹

A similar, but more colourful, picture turns out in the second area of competition, that is the competition with Chinese exports in third country markets. In fact, this is the issue numerous studies have been looking at when assessing the implications of China's accession to the WTO so far. The sector most attention has been drawn to in this context is textiles and clothing. Here, many neighbouring countries have a production pattern similar to that of China and are not as cost efficient as China, in particular in producing labour intensive finished garments. However and as already mentioned previously, so far China could not make use of its high competitiveness because exports to major importing countries have been restrained by rather tight import quotas. Although most of its competitors in the region are facing quotas established under the WTO Agreement on Textiles and Clothing or on a bilateral basis as well, the quotas China is confronted with are considered more rationing given the export potential it is believed to have.¹⁰ Exports of other neighbouring countries like Mongolia for example are even fully exempted from quotas restrictions subject to specific privileges granted by major importers, namely the United States and the EU.

In conclusion, China's WTO accession and the phasing out of the quota system under the WTO Agreement on Textiles and Clothing by the beginning of 2005, will certainly have a deep impact on international trade in textiles and clothing and thus on the economy of countries involved. Though being independent from each other, both the phasing out of quotas and China's WTO accession are closely inter-related when it comes to assessing the implications. The phasing out of quotas would have happened whether China is a member or not. It would have certainly increased competition between the other signatories of the WTO Agreement on Textiles. But now, with China being a member and thus also a beneficiary of the quota elimination, the situation will change significantly. China will be able to use fully its export potential, at least after the termination of the specific safeguard measure importing countries can apply until 2008 to curtail textile imports from China. It will increase its exports, while those of their competitors will contract. The effects on other countries will be substantial, in particular on those whose economy is highly reliant on textiles and clothing.

⁹ Some neighbouring developing countries such as Mongolia however still apply tariffs on complementary Chinese imports for fiscal reasons.

¹⁰ Francois and Spinanger (2001) for example estimated an increase of 45.8 per cent in clothing exports if the quotas will fall. See also Table 1.

Table 1 shows the effects on export values of the phasing out of ATC quotas calculated by Francois and Spinanger (2001) based on the Global Trade Analysis Project (GTAP) model.

Table 1: Change of Export Values due to Phasing out of ATC Quotas (in per cent)

	Textiles	Clothing
China	3.8	45.8
Hong Kong, China	4.5	-8.6
Korea	1.4	-5.2
Taiwan Province	4.3	-8.3
Indonesia	-0.7	-4.6
Malaysia	-0.3	-6.9
Philippines	-0.7	-7.4
Singapore	-0.5	-7.4
Thailand	-0.2	-3.5
Vietnam	-0.6	-1.9
India	-0.7	-11.3
Sri Lanka	-0.6	-6.6
Rest of South Asia	0.3	-6.5
Japan	3.0	-2.0
Australia/New Zealand	2.3	-1.7
Canada	-0.6	0.5
USA	-2.4	-0.7
Mexico	-2.0	-8.5
Rest of Latin America	-0.2	-8.2
Western Europe	-1.0	-2.9
Central Europe Associates	-1.1	-4.0
Turkey	-1.0	-3.6
Africa and Middle East	-1.2	-5.0
Rest of World	0.0	-5.3

Source: Francois and Spinanger (2001), Tables 6 and 7, Scenario F

Although there may be doubts about the actual magnitude of the changes in export values, the estimations give a good picture about its direction.¹¹ Significantly higher changes are expected in the clothing sector, where China is very competitive. It does not come as much of a surprise that India, whose clothing sector considered to be similar to that of China in terms of factor endowment and productivity, will face the highest contraction of export values. For Taiwan Province and Hong Kong/China the same appears to apply as well. In the case of Mexico the erosion of preferential market access opportunities to the US market under the NAFTA agreement due to increased access opportunities for Chinese firms may cause the substantial contraction in export values.

In the textile sector the changes are much less dramatic. For some countries exports in textiles are expected to increase. Apparently, the expansion of Chinese exports in clothing

¹¹ For a discussion of these results see Adhikari and Yang (2002), p. 9

will also rise import demand of intermediate textile products from some developing countries in the region.

A similar pattern of trade is likely to turn out in the electronics sector. In line with an increase in Chinese exports of labour intensive finished products, imports of intermediate inputs is most likely to expand as well.

The estimated increase of exports in intermediate inputs into the Chinese market already indicates that with accession to the WTO competition for Chinese companies in the domestic market will rise as well. The message is quite simple. China, like any other country, has no infinite resources and it has certainly no comparative advantage in all sectors. As already indicated several times above, China is competitive and has a huge export potential in labour intensive industries notably textile and clothing, electronics and toys. The reduction of import barriers, however, will certainly increase competitiveness, and thus the volume, of exports from neighbouring countries on the domestic Chinese market as well. This is particular the case for raw and intermediate inputs for the labour intensive industries where China is expected to expand its exports significantly. Moreover, intra-industry trade of products in the upper segments of processing is also likely to expand due to the reduction of import barriers in the course of WTO accession. Table 2 shows that in particular neighbouring developing countries, notably the Asian Newly Industrialised Economies (NIEs) and the Southeast Asian countries will increase their exports into China. As the total figures indicate this is not be expected the case for other developing regions.

Table 2: China's Real Imports from Developing Regions due to WTO Accession: 1995-2005 (Millions of US Dollars at 1995 Prices)

Import Source Sectors	Asian NIEs			Southeast Asia			Other Developing Regions		
	1995	2005		1995	2005		1995	2005	
		w/o WTO	w/ WTO		w/o WTO	w/ WTO		w/o WTO	w/ WTO
Food grain	13	48	41	368	828	794	33	83	85
Feed grain	0	0	0	0	1	1	42	103	102
Oilseeds	1	3	2	0	1	1	34	104	108
Meat & livestock	88	498	498	138	717	804	223	1,116	1,298
Dairy	4	12	11	2	7	8	2	6	6
Other agriculture	115	482	439	832	2,638	2,695	833	3,200	3,376
Other food	244	389	322	1,175	1,708	1,588	1,432	2,240	2,168
Beverages & tobacco	151	231	6,056	4	3	22	1	2	11
Extractive industries	107	476	737	1,198	7,942	6,805	2,990	22,019	20,647
Textiles	11,181	11,282	35,735	489	368	1,304	846	940	626
Wearing apparel	895	485	7,010	6	7	34	21	49	377
Wood & paper	1,831	1,750	4,668	1,400	1,595	2,254	259	294	225
Petrochemicals	10,445	11,314	24,889	695	621	786	3,118	2,749	975
Metals	4,335	5,254	12,812	244	226	318	3,050	2,467	1,493
Automobiles	265	86	-224	8	3	-8	295	94	-54
Electronics	3,316	3,685	5,575	133	149	348	38	40	42
Other manufactures	15,979	16,930	52,247	572	648	2,140	1,105	1,530	3,573
Utilities	95	92	62	0	0	0	3	1	1
Trade & transport	8,897	6,109	4,401	88	44	38	323	180	169
Construction	40	40	32	10	15	14	99	98	93
Business & finance	351	222	139	135	113	98	347	349	318
Government services	79	61	38	12	32	29	294	840	793
Total	58,433	59,433	155,491	7,510	17,667	20,074	15,386	38,505	36,432

Note: The expression w/o WTO indicates the no accession reference scenario and w/ the accession scenario

Source: Bhattacharjee and Kawai (2001, p.19) based on estimates calculated by Ivanchovichina and Martin (2001)

When broken down by sectors, the Table 2 shows a mixed picture. In agriculture, exports into China will increase slightly for all Southeast Asian countries and other developing regions. In manufactures, including textiles and clothing, imports from neighbouring developing countries into China will increase substantial, the only exception being automobiles. Exports of Asian NIEs in petrochemicals and metals for example will more than double, in textiles they are expected to even triple. Exports of other developing regions on the other hand will decline, which indicates that they will loose competitiveness on the Chinese market. In services, all country groups will face stronger competition with domestic Chinese supply. Hence, exports of services into China will fall. Since this is also the case for developed countries, it is a clear sign that the Chinese service sector will benefit largely from the opening up its service in the course of further liberalisation and accession to the WTO.

As regards FDI, i.e. the fourth area mentioned at the beginning of this section, competition is likely to increase substantially. Due to increased market openness, increased

transparency and a more reliable business environment, FDI are expected to divert to China from neighbouring developing countries. Given that FDI are an important catalyst for improved productivity and economic growth the effects for the neighbouring developing countries will be far-reaching. Moreover, China's accession to the WTO has not only an effect on capital inflow from third countries it also has an impact on Chinese investments in neighbouring countries. Again, the sectors affected by that are textiles and clothing. Chinese export processing textile and clothing companies have invested on a large scale in neighbouring developing countries such as Mongolia, who enjoy quota free access to the major developed countries' markets, in order to circumvent the quota restriction they would have faced if they had produced in their homeland. These companies even accepted the lower labour productivity in these countries. But now, with the phasing out of the quota restrictions under the ATC, the attractiveness of these foreign countries for Chinese investment in the textile and closing industry will slump and the Chinese investors are expected to move back to their homeland. The effects on these neighbouring countries will be severe, in particular on the labour market and thus in the socio-economic sphere.

4 Conclusions and Outlook

Accession to the world trading system is a matter of give and take. It is a two way road. This has to be kept in mind when assessing the implications of China's accession to the WTO. On the one hand China enjoys increased access opportunities to other markets. On the other hand it has significantly opened up its huge market as well. Who will win or loose is principally a matter of complementarity and competition. In principal, countries that have a complementary production and export pattern will certainly benefit from improved access opportunities to the Chinese market. Countries that have a production and trade pattern similar to that of China on the other hand are likely to face intensified competition both in their traditional export markets as well as in the longer run on their domestic market.

Unlike many developed countries, neighbouring developing countries belong more to the latter group. Most of them are engaged in labour intensive sectors such as textiles and clothing as well and will face increased competition on their export markets. China's membership to the WTO levels the playing field. Neighbouring developing countries loose their privileges against China as a former non-member in international trade. Moreover, China as a huge market and now being a WTO member is becoming much more attractive for FDI which will be diverted from neighbouring countries with a similar trade and production

structure. However, is that a reason to sit back and loose heart? Certainly not. China's accession is a great opportunity even for developing neighbouring countries for many reasons.

Firstly, the expansion of Chinese exports in labour intensive finished products also means increased demand in raw and intermediate inputs. Since China will not be able to supply these inputs itself, it will bring a great opportunity for neighbouring countries to expand their exports to China.

Secondly, the opening up of China also gives a boost to increased intra-industry trade in the Asian region. China does not have a comparative advantage in every product.

Thirdly, China's accession to the WTO will give a push to intensify and accelerate economic reforms in its neighbouring countries. Rather than falling back to any protectionist policies, developing countries should take up the competition and see China's WTO accession as a chance to deepen reform, which is overdue in many countries. China is not almighty and it still facing enormous problems in its economy such as with its state owned enterprises or in the agricultural sector. Besides, competition is not a bad thing at all. It is the motor for productivity and economic growth.

Last but not least, China's membership will also change the procedures and debates within the WTO as an institution. China is not a member other, mostly developed, countries can put aside. Moreover, China and its neighbouring countries share interests in many areas, in particular when it comes to the negotiations on the reduction of the still persisting high protection of many developed countries in some sectors such as agriculture. Development issues will also be expressed in a much stronger voice. This will have a huge impact on the orientation and design of the future trading system under the WTO for the benefit of Asian and other developing countries.

References

- ADHIKARI, R. AND Y. YANG (forthcoming), China's Increasing Openness: Threat or Opportunity?. Manila: Asian Development Bank.
- BHATTASALI, D. AND M. KAWAI (2001), Implications of China's Accession to the World Trade Organization. Revised version of a paper presented at the DIJ-FRI International Conference "Japan and China – Cooperation, Competition and Conflict" in Tokyo on January 18-19, 2001. Beijing and Washington, DC: World Bank.
- FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION – FAO (1998), The Implications of the Uruguay Round Agreement on Agriculture for developing countries – A training manual. Training Materials for Agricultural Planning, No. 41. Rome: FAO.
- FRANCOIS, J. AND D. SPINANGER (2001), With Rags to the Riches but Then What?. Paper presented at the Fourth Annual Conference on Global Economic Analysis, June 27-29, 2001. West Lafayette, Indiana: Purdue University.
- TREBILCOCK, M.J. AND R. HOWSE (1999), The Regulation of International Trade. 2nd edition. New York: Routledge.
- WORLD TRADE ORGANIZATION – WTO (2001), Protocol of Accession of the People's Republic of China. WT/L/432. Doha: WTO.

МОНГОЛ-ГЕРМАНЫ ХАМТАРСАН ТӨСӨЛ
ОЛОН УЛСЫН ХУДАЛДААНЫ БОДЛОГО/ДХБ

Үйлдвэр, худалдааны яам – Германы төхникийн хамтын ажиллагаа
ш/х 1264 Улаанбаатар 210613 Монгол Улс
Утас: +976-11-315464 Факс: +976-11-315955 E-mail: gtztrade@magicnet.mn

Хэлэлцүүлгийн цуврал No 2

ХЯТАД УЛС ДХБ-Д НЭГДСЭН НЬ:

Хөгжиж буй хөрш орнуудад нь яаж нөлөөлөх вэ?

Урьдчилсан үнэлгээг GTZ-ийн төслийн зохицуулагч Хэннинг Твэстэн бэлтгэв.

Улаанбаатар хот, 2002 оны 7 дугаар сар

Мэдээлэл цуглуулахад туслалцаа үзүүлсэн Б.Тимүүжин болон орчуулга хийсэн Н.Ариунзул нарт талархал илэрхийлье. Энд гарсан аливаа алдаа, дутагдлыг зохиогч бүрэн хариуцна. Материал нь Монгол Улсын Засгийн газар болон Германы техникийн хамтын ажиллагааны нийгэмлэг (GTZ)-ийн үзэл бодлуудыг илэрхийлээгүй болно.

Агуулга

Товч агуулга

1	Оршил	1
2	Хятад улсын ДХБ-ын хүрээнд тохирсон буултууд ба тус байгууллагын өмнө хүлээсэн үүрэг амлалтууд.....	2
3	Бүс нутаг дахь хөрш зэргэлдээ орнуудад нөлөөлөх нь.....	5
4	Дүгнэлт ба төлөв байдал	13

Ашигласан зохиолууд

Товч агуулга

Хятад улс ДХБ-д элссэнээр зах зээлээ либералчлах талаар өргөн хүрээтэй үүрэг амлалтуудыг авсан. Тус улс бараа, бүтээгдэхүүний худалдаанд тарифын түвшингээ мэдэгдэхүйц бууруулж, үйлчилгээний салбараа нээлттэй болгож, хориглогдсон татаасуудыг халсан ба мөн Худалдаатай холбоотой хөрөнгө оруулалтын арга хэмжээний тухай хэлэлцээр (XXXOAX) болон Оюуны өмчийн эрхийн худалдаатай холбогдсон асуудлын тухай хэлэлцээр (ОӨЭХХАХ)-үүдийг бүрэн мөрдөхийг зөвшөөрсөн юм. ДХБ-д гишүүн болсноор Хятад улсад алдах ч юм бий, ашигтай талууд ч бий. Энэ нь тус бусад орны зах зээлд нэвтрэхэд үл ялгаварлан гадуурхах зарчим болон ДХБ-ын Сүлжмэл нэхмэл бүтээгдэхүүн ба хувцасны тухай хэлэцээрийн дагуу тоо хэмжээний хязгаарлалтын тогтолцоог аажмаар халахад хамрагдах болсон зэргээр илэрч байна. Түүнчлэн ДХБ-ын гишүүн болж, олон улсын худалдааны тогтолцооны дэг журмыг хүлээн зөвшөөрснөөр бизнесийн орчинг урьдчилан тооцоолох болон ил тод байдлыг хангах боломж сайжирна. Мөн экспортын боломж сайжирснаар гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг илүү татах болно.

Хятад улс ДХБ-д гишүүнээр элссэнээр хөрш орнуудын дотоод зах зээлд болон ялангуяа бараагаа экспортлоход өрсөлдөөн нэмэгдэнэ. Хятад улс сүлжмэл нэхмэл, хувцас, цахилгаан бараа, тоглоом зэрэг өртөг өндөртэй бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлээр харьцангуй давуу тал, хүчин чадалтай учир эдгээр бүтээгдэхүүний экспорт ихээхэн өсөхөөр байна. Иймээс үйлдвэрлэл, худалдааны бүтцээрээ ижил төстэй Энэтхэг зэрэг хөгжиж буй хөрш орнууд нь Хятадын зүгээс өсөн нэмэгдэж буй өрсөлдөөнийг тогтоож чадахгүй бол алдагдалд орно. Бусад орон, ялангуяа үйлдвэрлэл, худалдааг илүү өргөн хүрээнд эрхэлдэг орнуудын хувьд Хятад улс ДХБ-д нэгдсэн нь ашигтай байж болох юм. Хятадын өртөг өндөртэй эцсийн бүтээгдэхүүний экспорт өргөжихэд түүхий эд болон хагас боловсруулагдсан бүтээгдэхүүний импортын хэрэгцээ өснө. Энэ нь ээрмэл утас, хагас дамжуулагч, металл болон эрчим хүчний үйлдвэрлэлд мөн хамааралтай болно. Эдгээр бүтээгдэхүүнийг нийлүүлэх боломжтой хөрш орнууд хожих нь тодорхой юм. Хятадад гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг татах боломжийн хувьд өөр дүр зураг ажиглагдаж байна. Гадаадын (мөн Хятадын) хөрөнгө оруулагчид хөрөнгө оруулалтаа хөгжиж буй хөрш орнуудаас эргээд Хятад руу шилжүүлэх болно. Гадаадын шууд хөрөнгө

оруулалт нь үйлдвэрлэлийн хүчин чадал, эдийн засгийн өсөлтийг хангах чухал хүчин зүйл учир хэрэв хөрш орнууд бизнесийн болон хөрөнгө оруулалтын орчингоо эрс түргэн сайжруулахгүй бол тэдгээрийн үйлдвэр аж ахуйн газруудад үзүүлэх нөлөө нь ихсэх болно.

Хятад улс ДХБ дахь нөлөөгөө ашиглан хөгжлийн асуудлуудаарх хэлэлцээнд хөгжиж буй орнуудын ашиг сонирхлыг мэдээж дэмжинэ. Энэ нь дэлхийн худалдааны тогтолцооны хөгжлийн чиг баримжааг өргөжүүлнэ.

1 Оршил

1980-аад оны эхэн үеэс Хятад улс дотоод зах зээлээ нээлттэй болгох анхны алхмуудаа хийж эхэлснээр эдийн засаг нь хурдан өссөн. Үүний үр дүнд зөвхөн импортын хэрэгцээ нь өсөөд зогсохгүй мөн экспорт нь нэмэгдсэн. 2000 он гэхэд дэлхийн экспортод Хятадын экспорт 4,3 хувийг эзлэн дэлхийн найм дахь том экспортлогч болсон байна. 1978-аас 2001 оны хооронд ДНБ-д худалдааны эзлэх хувийн жин нь 10 хүрэхгүй хувиас 44 орчим хувь болж өссөн байна. Энэ нь дэлхийн худалдааны орчинд бүхэлд нь нөлөөлөөд зогсохгүй мөн дотооддоо болон гурав дахь орнуудын зах зээл дээр Хятадын барааны өсөн нэмэгдэж буй өрсөлдөөнтэй тулгарсан хөгжиж буй хөрш орнуудых нь хувьд анхаарал татсан чухал асуудал болсон юм. 2001 оны 12 дугаар сарын 11-нд Хятад улс ДХБ-д нэгдсэн нь эдгээр асуудлуудыг хурцатгасан. Учир нь ДХБ-ын үл ялгаварлан гадуурхах зарчимд¹ Хятадын экспорт хамрагдаж, гурав дахь орны зах зээлд Хятадын барааг нэвтрүүлэх боломж сайжирсан нь өрсөлдөгчдийх нь экспортын өрсөлдөх чадварыг цаашид сулруулах магадлалтай. Сүлжмэл нэхмэл, хувцас, цахилгаан бараа зэрэг өртөг өндөртэй бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл болон бусад олон салбарт Хятадын өрсөлдөх чадвар нэмэгдэнэ гэсэн болгоомжлол экспорт болон нийт эдийн засгийн таатай байдлын аль алинд нь сөрөг нөлөө үзүүлэх юм.

Гэвч энэ бол асуудлын зөвхөн нэг л тал юм. Хятад улс бол асар том зах зээл. Өөрчлөн шинэчлэлтийн үйл явц эхэлснээс хойши хугацаанд төвлөрсөн төлөвлөгөөт худалдааны горимоо халж, зах зээлд нэвтрэхэд учирч буй саад бэрхшээлүүдийг багасгах замаар тус улс зах зээлээ аажмаар нээсэн. Энэ үүднээс авч үзвэл ДХБ-д Хятад улс нэгдсэн нь дотоодын зах зээл дээрээ илүү өрсөлдөөний орчинг бий болгоход чиглэсэн эцсийн бөгөөд ямар ч л байсан чухал алхам болсон юм. Хятад худалдааны түншүүддээ зах зээлээ нээх боломжуудыг цаашид нэмэгдүүлнэ гэсэн тодорхой дохиог дэлхий нийтэд, түүний дотор хөгжиж буй хөрш орнууддаа өглөө. Хятад улс ДХБ-д нэгдсэнээр Ази-Номхон далайн бүсийн хөгжиж буй хөрш орнуудад нь яаж нөлөөлж болох талаар урьдчилсан үнэлгээ өгөхөд энэхүү материалын зорилго оршино. Энэ нь

¹ Үл ялгаварлан гадуурхах зарчмууд нь ГАТТ-ын нэгдүгээр зүйл /Үндэстний нэн тааламжтай нөхцөл/, гуравдугаар зүйл /Үндэстний нөхцөл/-д тусгагдсан. Эдгээр нь бүх гишүүдийн экспортод болон импортлогч улсын дотоодын хангамжид ижил нөхцлийг олгодог.

хөрш орнууд ямар боломжууд болон бэрхшээлүүдтэй тулгарч болох талаар ойлголт олгоход чиглэгдэнэ.

Энэхүү материал нь ДХБ-д нэгдэх протоколоор Хятад улсын хүлээсэн үүрэг амлалтуудын талаархи товч танилцуулгаар эхлэнэ. Дараа нь тухайн бүс нутгийн хөгжиж буй худалдааны түншүүдэд эдгээр үүрэг амлалтууд ямар нелөө үзүүлж болохыг өгүүлнэ. Чингэхдээ тус улс ДХБ-д гишүүнээр элссэнээр өрсөлдөөн, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтад ямар нелөө үзүүлэх, мөн Хятадын хувьд ямар давуу тал бий болов гэдэгт түлхүү анхаарсан болно. Энэхүү материал нь дүгнэлтээр төгсч байгаа бөгөөд хөгжиж буй хөрш улс орнуудын ирээдүйн төлөв байдлыг ерөнхийд нь авч үзсэн болно.

2 Хятад улсын ДХБ-ын хүрээнд тохирсон буултууд ба тус байгуул-лагын өмнө хүлээсэн үүрэг амлалтууд

ДХБ-ын хүрээнд Хятад улс тарифын либералчлалаар томоохон үүрэг амлалт авав. Хөдөө аж ахуйд гэхэд Хятад тус байгууллагад элссэнийхээ дараа тарифаа 31,5 хувиас 17,4 хувь хүртэл бууруулах үүрэг хүлээсэн байна. Аж үйлдвэрийн салбарт өмнө нь дунджаар 24,6 хувь байсан тарифыг одоогийн дундаж 9,4 хувьд хүргэж ихээхэн бууруулав. Мэдээллийн технологи зэрэг зарим салбарт татвараа бүр тэглэсэн байна. Шилжилтийн хугацаанд тоо хэмжээний бүх хязгаарлалтыг аажмаар буюу бүрэн халах юм. Ийнхүү үүрэг амлалтуудад нь хамрагдсан ердийн тарифууд л импортын ганц саад тогторг тооцогдох болно.²

Хэрэв дээрх нь бараа, бүтээгдэхүүний худалдаатай холбогдол бүхий үүрэг амлалт бол үйлчилгээний худалдаагаа ч мөн ихээхэн нээлттэй болгосон байна. Хэрэг дээрээ Хятадын үйлчилгээний салбар ДХБ-д нэгдэхээс өмнө гадаадын өрсөлдөгчдөөс дээд зэргээр хамгаалагдсан байсныг нь харгалзаж үзвэл энэ салбарын либералчлалд илүү дэвшил гарсан ч гэж үзэж болох талтай. Гадаадын үйлчилгээ үзүүлэгчдэд хамааралтай хязгаарлалтуудыг цаашдаа халах юм. Үйлчилгээний зарим салбарын хамтын үйлдвэрүүд дэх гадаадынхны эзэмшлийн хувь хэмжээ нэмэгдэж, газар нутгийн хязгаарлалтыг ч

² Үр тариа зэрэг хөдөө аж ахуйн зарим бүтээгдэхүүнд Хятад улс өнөөг хүртэл хоёр шатлалын тарифын тогтолцоог мөрдэж байна. Гэвч энэ нь тоо хэмжээний хязгаарлалтыг өргөжүүлэн импортын тарифыг бууруулах замаар либералчлагдах юм.

үгүй болгоно.³ Жишээ нь, санхүүгийн салбарт Хятад улс гадаадын банк болон даатгалын компаниудыг өөрийн зах зээлд таван жилийн дараа чөлөөтэй нэвтрүүлэх үүрэг хүлээжээ. Шилжилтийн хугацаа дуусмагц бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа, авто болон төмөр замын үйлчилгээнд гадаадын компаниуд нэвтрэх бүрэн эрхтэй болох юм.⁴

ДХБ-д элсмэгцээ Хятад улс уг байгууллагын Худалдаатай холбогдсон хөрөнгө оруулалтын арга хэмжээний тухай хэлэлцээр /ХХХОАХ/ болон Оюуны өмчийн эрхийн худалдаатай холбогдсон асуудлын тухай хэлэлцээр /ОӨЭХХАХ/-үүдийг аливаа шилжилтийн хугацаа хэрэглэхгүйгээр мөрдөхийг мөн зөвшөөрсөн. Стандартууд болон лиценз олгох үйл ажиллагаа ч үүнд хамрагдаж байна.

Хятад улс мөн экспортын татаас зэрэг хориглогдсон татаасуудыг хэрэглэхээ болих, эсвэл түдгэлзэхийг зөвшөөрсөн. Хөдөө аж ахуйд тодорхой нэрийн бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийн 8,5 хувиас доошии үйлдвэрлэл, худалдаанд нөлөөлж буй дотоодын татаасуудыг хэвээр үлдээх үүргийг тус улс хүлээжээ. Ийнхүү Хятад нь дотоодын үйлдвэрлэлийнхээ 10 хүртэл хувьд татаас олгодог хөгжиж буй орнуудаас ч илүү хатуу үүрэг хүлээсэн юм.⁵

Хятад улс өргөн хүрээтэй буулт, үүрэг амлалтуудыг хүлээн зөвшөөрсөн ч /зарим хэсэгт нь ДХБ-ын бусад гишүүдийн буулт, үүрэг амлалтаас илүү гарсан/ гишүүн бусад орнуудын зах зээлд нэвтрэхэд үл ялгаварлан гадуурхах зарчмаас зайлсхийхэд хүрсэн. Хятадаас импортолж буй, ДХБ-ын Хамгаалалтын Ерөнхий арга хэмжээнүүдийн шаардлагаас ихээхэн сул нөхцөлтэй тодорхой бараанд шилжилтийн хамгаалалтын арга хэмжээг 12 жилийн хугацаанд авч болохыг гишүүн бусад орнуудад зөвшөөрсөн байна. Сүлжмэл, нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцасны хувьд бусад өрсөлдөгчдөөс ялгаатай нь Хятадын экспорт 2008 он хүртэл мөн тусгай хамгаалалтын арга хэмжээнд хамрагдаж болзошгүй. Эдгээр салбарт Хятадын экспорт өрсөлдөгчиддөө ялгаварлан гадуурхагдаж болох талтай. Түүнээс гадна Хятад нь зах зээлийн бус эдийн засагтай тул

³ Дэлгэрэнгүйг Adhikari and Yang /2002/-ийн 5 дугаар хуудаснаас үзнэ үү.

⁴ Дэлгэрэнгүйг ДХБ/2001/, 9 дүгээр хавсралтаас үзнэ үү.

⁵ Дэлгэрэнгүйг ФАО /1998/-оос үзнэ үү.

демпингийн эсрэг хураамжууд болон саармагжуулах татваруудыг⁶ тодорхойлоход зах зээлийн эдийн засагтай орнуудаас илүү бэрхшээлтэй тулгарч болох юм. Энэхүү ялгаварлан гадуурхах явдал зах зээлийн бус эдийн засагтай бусад орнуудад ч мөн адил хамрагдах бөгөөд Монгол зэрэг зарим орон энэ чиглэлд илүү бэрхшээлтэй тулгарч байна.

ДХБ-д гишүүнээр элсэх нь зөвхөн нэг чиглэлийн зам биш. Энэ нь өгөөтэй, аваатай зүйл. Хятадын хувьд тус байгууллагын гишүүн болсноор мөн ихээхэн эрх, боломжуудыг эдлэх болж байгаа юм. Өмнө дурдсан зүйлүүдийг эс тооцон дотоодын үйлдвэрлэгчид болон гурав дахь орны өрсөлдөгчдийн аль алиных нь өрсөлдөөний асуудлыг авч үзвэл Хятадын экспорт бусад зах зээл дээр үл ялгаварлан гадуурхах зарчимд хамрагдана. Түүнчлэн Хятад улс ДХБ-ын хүрээнд явагдаж буй дэлхийн худалдааны либералчлалд гишүүнийхээ хувьд бүрэн хамрагдаж ихээхэн ашигтай байх болно. Үүнтэй холбогдуулан сүлжмэл, нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцасны салбарыг онцлон дурдаж болохоор байна. Сүлжмэл, нэхмэл болон хувцас импортлогч гол төлөв хөгжингүй орнуудад Ээрмэл утасны олон талт Хэлэлцээр, түүний дараа олон талт худалдааны хэлэлцээний Уругвайн үе шатанд бий болсон ДХБ-ын Сүлжмэл, нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцасны Хэлэлцээр /СНБХХ/-ийн дагуу одоогоор импортын тоо хэмжээний хязгаарлалт үйлчилж байна.⁷ Гэвч сүлжмэл, нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцасны худалдааг үл ялгаварлан гадуурхах, тоо хэмжээний хязгаарлалтыг халах зарчмуудад үндэслэсэн ДХБ-ын ерөнхий дүрэм, журамд нийцүүлэх зорилгоор Сүлжмэл, нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцасны тухай дээрх Хэлэлцээр нь хязгаарлалтыг аажмаар хүчингүй болгосоор 2005 оны эхэн гэхэд бүгдийг халах чиглэл барьж байна. Хятад улс ДХБ-ын гишүүнийхээ хувьд, мөн сүлжмэл, нэхмэл бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадвар бүхий экспортлогчийнхоо хувьд бусад орны зах зээлд нэвтрэх боломж нь нэмэгдэж ихээхэн ашиг олно.

ДХБ-д нэгдсэнээр Хятад улсын хувьд гарах бас нэг давуу тал нь гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын хэмжээ нэмэгдэх явдал юм. Хятадын

⁶ ДХБ-ын гишүүд нь тус байгууллагын дүрэм горим, хүлээсэн үүргээ зөрчиж шударга бус татаас хэрэглэсэн бусад гишүүдийн эсрэг нөхөн тэгшигтэх арга хэмжээ хэрэглэхийг зөвшөөрдөг.

⁷ Trebilcock and Howse /1999/, 389-391 дүгээр хуудсыг үзнэ үү.

экспортод зах зээл нээгдэж, үл ялгаварлан гадуурхах зарчимд хамрагдаж, дотоод худалдааны бодлогын орчин, дэг журам улам ил тод болсноор гадаадаас шинээр хөрөнгөө оруулагчдын тоо нэмэгдэнэ. Тариф буурч, импортын бусад хориг хязгаар үгүй болсноор тус улсад өмнө нь хөрөнгөө оруулагчдын заримых нь хувьд импортын өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэх бололтой. Энэ нь нэн ялангуяа Хятадыг ДХБ-д нэгдэхээс өмнө гадаадын өрсөлдөгчийн эсрэг ихээхэн хамгаалалттай байсан автомашины салбарт оруулсан хөрөнгөнд хамаарна.

Эцэст нь дурдахад Хятад улс ДХБ-ын гишүүн болсноор дэлхийн худалдааны тогтолцооны ирээдүйн дэг журмыг тодорхойлоход оролцох эрхтэй болж байгаа юм.

3 Бүс нутаг дахь хөрш зэргэлдээ орнуудад нөлөөлөх нь

Хятад улс ДХБ-д нэгдсэн үйл явдлыг хөрш орнуудын зүгээс авч үзвэл Хятадад ашигтай бүхэн Ази, Номхон далайн бүс нутаг дахь түүний хөрш орнуудын хувьд болгоомжлол, түүгээр барахгүй айdas төрүүлж болох юм гэж нэг хэсэг нь үзэж байна. Энэ нь ихээхэн төвөгтэй, илүү нарийн дүн шинжилгээ хийх шаардлагатай асуудал юм.

- Ерөнхийд нь авч үзвэл, Хятад улс ДХБ-д нэгдсэн нь дараах чиглэлд өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлсэн гэж хэлж болох юм. Үүнд:
 - хөрш зарим орны бараа дотоодын зах зээл дээрээ Хятадын бараатай өрсөлдөх нь нэмэгдсэн,
 - хөрш зарим орны экспорт гурав дахь орны зах зээл дээр Хятадын экспорттой өрсөлдөх нь нэмэгдсэн,
 - Хятадын дотоодын зах зээлд өөрийх нь бараа хөрш орнуудын бараатай өрсөлдөх нь нэмэгдсэн,
 - гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг татахад Хятад, түүний хөрш орнуудын хоорондын өрсөлдөөн нэмэгдсэн.

Өрсөлдөөн бол өрсөлдөх чадварын асуудал бөгөөд өрсөлдөх чадвар гэдэг нь тухайн салбар дахь бүтээмжийн асуудал юм. Улс орнууд Adidas эсвэл Siemens шиг компаниуд биш учир өрсөлдөх чадварын дүр зургийг хар цагаанаас өөрөөр илэрхийлэх аргагүй. Энэ нь тухайн улс орнуудын нөөц

баялгийг Хятадынхтай харьцуулж үзэх хэрэгтэй гэсэн үг юм. Үүнд онцлог бараа таваарын үйлдвэрлэлийн харьцангуй давуу талууд болон үр ашгийн хүчин зүйлүүдийг анхаарах ёстой. Улс орнууд харилцан адилгүй тул Хятадын ДХБ-д нэгдсэнээс гарах үр дагаварууд тэдгээрийн хувьд мөн ялгаатай байна.

Хятадын сүлжмэл нэхмэл, хувцас, цахилгаан бараа болон тоглоом зэрэг өртөг өндөртэй бүтээгдэхүүний үйлдвэрүүд нь мэдээж харьцангуй давуу талуудтай. Нөгөө талаар, үр тариа, цагаан будаа зэрэг Хятадын дотоодын хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл ашиггүй байгаа нь Азийн хөгжиж буй орнуудын өсөн нэмэгдэж байгаа импортын өрсөлдөөнтэй тулгарч болзошгүй юм. Энэ байдал мөн халуун орны болон халуун орны бус бүтээгдэхүүний хувьд ч цаашид мөн ажиглагдахаар байна. Түүнчлэн нэг хүнд ногдох эрдэс түүхий эд, эрчим хүчний нөөц, сүлжмэл нэхмэлийн үйлдвэрийн түүхий эд болон хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүний хэмжээ Хятад улсад бага байна. Хятад нь ихээхэн нээлттэй болж байгаа хэдий ч улсын үйлдвэрийн газрууд болон улсын банкуудаа худалдаа, бизнесийн илүү нээлттэй орчинд зохицуулах шаардлага байсаар байна.⁸

Дээр дурьдсан өсөн нэмэгдэж буй өрсөлдөөний 4 чиглэлийн хувьд Ази-Номхон далайн бус нутгийн хөгжик буй орнуудад Хятад ДХБ-д нэгдсэний нөлөө харилцан адилгүй тусч байна.

Хөрш орнуудын дотоодын зах зээлд Хятадын экспортын өрсөлдөөн өсч магадгүй. Учир нь либералчлалыг цаашид үргэлжлүүлснээр Хятадын үйлдвэрлэлийн өрсөлдөх чадвар улам нэмэгдэх бөгөөд ДХБ-д нэгдсэний дараа Хятад улс өөрийн зах зээлд үл ялгаварлан гадуурхах зарчмыг мөн нэвтрүүлэх болно. Үүнд юуны өмнө Хятадын илүү өрсөлдөх чадвар бүхий өртөг өндөртэй бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл болон үйлчилгээний худалдаа хамрагдана. Гэхдээ Хятадын хөрш хөгжик буй орнуудын ихэнх нь мөн эдгээр бүтээгдэхүүнийг үр ашигтай үйлдвэрлэгч болон цэвэр экспортлогчид тул нөлөөлөл нь ирээдүйд л харагдах төлөвтэй. Жишээ нь, Японы зүгээс өсч буй өрсөлдөөн нь Европын цахилгаан барааны салбарт гэнэтийн өөрчлөлтийг бий болгоогүй. Түүнчлэн нэг салбарын өрсөлдөөн нь бусад салбаруудад болон эдийн засагт бүхэлд нь заавал нөлөөлөх албагүй. Импортыг орлох дотоодын үйлдвэрлэл огт байхгүй

⁸ Bhattasali and Kawai /2001/-ийг үзнэ үү.

бол бусад салбаруудын хувьд Хятадын импортоор нөхөгдөх боломжтой. Ямар ч тохиолдолд, Хятадаас импорт нэмэгдэх, хямд үнэ зэрэг нь хөрш хөгжиж буй орнуудын дотоодын хэрэглэгчид, түүний дотор дотоодын боловсруулах үйлдвэрүүдэд ашигтай байх нь мэдээж юм.⁹

Өrsөлдөөний хоёр дахь талбар болох гурав дахь орны зах зээл дээр Хятадын экспорттой өрсөлдөх асуудал нь дээрхтэй төстэй атлаа илүү тодоор илрэнэ. Хэрэг дээрээ энэ нь Хятадыг ДХБ-д элсэхээс гарах үр дагаварын талаар өнөөг хүртэл хийгдсэн олон судалгааны сэдэв нь болж байгаа юм. Энэ утгаараа хамгийн их анхаарал татаж буй нь сүлжмэл, нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцасны салбар болоод байна. Хятадын хөрш зэргэлдээ олон орны үйлдвэрлэлийн чиглэл нь тус улсынхтай ижил төстэй атлаа ялангуяа өртөг өндөртэй эцсийн бүтээгдэхүүн болох сүлжмэл, нэхмэлийн хувьд үйлдвэрлэх зардал нь Хятадынхаас их байдаг. Гэхдээ өмнө дурдсанчлан Хятадын экспорт гол импортлогч орнуудын импортын тоо хэмжээний хязгаарлалтад өртдөг тул өндөр өрсөлдөх чадвараа ашиглах боломжгүй болгож байна. Хэдийгээр тухайн бус дэх Хятадын өрсөлдөгчдийн ихэнх нь ДХБ-ын Сүлжмэл, нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцасны тухай Хэлэлцээрийн тоо хэмжээний хязгаарлалттай тулгарах буюу хоёр талын хэлэлцээрүүдээр хязгаарлагддаг ч Хятадад ногдох тоо хэмжээний хязгаарлалт нь тус улсын экспортын боломжтой харьцуулахад ихээхэн зөрүүтэй байгаа юм.¹⁰ Жишээ нь, Монгол зэрэг хөрш бусад орнуудын экспортод гол импортлогчид нь, тухайлбал АНУ, Европын Холбоо тусгай хөнгөлөлт үзүүлж, тоо хэмжээний хязгаарлалтаас бүрэн чөлөөлөөд байна.

Эцэст нь дурдахад, Хятад улс ДХБ-д нэгдсэн болон ДХБ-ын Сүлжмэл нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцасны хэлэлцээрийн дагуу тоо хэмжээний хязгаарлалтын тогтолцоог 2005 оны эхнээс халах гэж байгаа нь сүлжмэл нэхмэл болон хувцасны олон улсын худалдаа, улмаар түүнд оролцогч улс орнуудын эдийн засагт эрс нөлөөлнө.

⁹ Монгол зэрэг хөгжиж буй хөрш зарим улс цэвэр санхүүгийн шалтгаанаар Хятадаас импортолж буй бараанд одоо хүртэл татвар ногдуулж байгаа.

¹⁰ Francois and Spinanger /2001/ жишээ нь тоо хэмжээний хязгаарлалт багасвал хувцасны экспорт 45,8 хувиар нэмэгдэнэ гэж тооцоолсон. Мөн нэгдүгээр хүснэгтийг үзнэ үү.

Тоо хэмжээний хязгаарлалтыг халах гэж байгаа, ДХБ-д Хятад элссэн нь хоорондоо холбоогүй ч эдгээр үйл явц хэрэгжиж эхлэхээрээ өөр хоорондоо нягт холбоотойгоор явагдах болно. Тоо хэмжээний хязгаарлалтыг халах асуудал ДХБ-д Хятад элссэнтэй холбоогүй, хийгдэх л ёстой зүйл байсан. Энэ нь ДХБ-ын Сүлжмэл нэхмэлийн хэлэлцээрийн бусад талуудын хоорондын өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэх л байсан. Харин одоо Хятад ДХБ-ын гишүүн болж тоо хэмжээний хязгаарлалтыг үгүй болгоход мөн хамрагдах болсноор байдал ихээхэн өөрчлөгдхөн болно. Импортлогч орнууд Хятадаас импортлох сүлжмэл нэхмэлийн хэмжээг багасгах талаар 2008 он хүртэл хамгаалалтын тусгай арга хэмжээ авах хугацаа дууссаны дараа Хятад улс өөрийн экспортын хүчин чадлыг бүрэн ашиглах боломжтой болно. Тэр үед өрсөлдөгчид нь гэрээ хийж байхад Хятад улс экспорттоо нэмэгдүүлнэ. Бусад орнууд, ялангуяа эдийн засаг нь сүлжмэл нэхмэл, хувцаснаас ихээхэн хамааралтай орнуудад үзүүлэх нөлөө нь их байх болно.

Нэгдүгээр хүснэгтэд Сүлжмэл нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцасны хэлэлцээрийн дагуу тоо хэмжээний хязгаарлалтыг халах үед экспортын үнийн дүнд гарах нөлөөллийг Дэлхийн худалдааны төлөв байдлын шинжилгээнд тулгуурлан (GTAP) Francois and Spinanger (2001) хэрхэн тооцож гаргасныг харуулж байна.

Хүснэгт 1. СНБХХ-ийн дагуу тоо хэмжээний хязгаарлалтыг халснаар экспортын үнийн дүнд гарах өөрчлөлт (хувиар)

	Сүлжмэл нэхмэл	Хувцас
Хятад	3,8	45,8
Гонг-Конг, Хятад	4,5	-8,6
Солонгос	1,4	-5,2
Тайвань	4,3	-8,3
Индонез	-0,7	-4,6
Малайз	-0,3	-6,9
Филиппин	-0,7	-7,4
Сингапур	-0,5	-7,4
Тайланд	-0,2	-3,5
Вьетнам	-0,6	-1,9
Энэтхэг	-0,7	-11,3
Шри-Ланка	-0,6	-6,6
Зүүн Азийн бусад орнууд	0,3	-6,5
Япон	3,0	-2,0
Австрали/Шинэ Зеланд	2,3	-1,7
Канад	-0,6	0,5
АНУ	-2,4	-0,7
Мексик	-2,0	-8,5
Латин Америкийн бусад орнууд	-0,2	-8,2
Баруун Европ	-1,0	-2,9
Төв Европ	-1,1	-4,0
Турк	-1,0	-3,6
Африк болон Ойрхи Дорнод	-1,2	-5,0
Дэлхийн бусад орнууд	0,0	-5,3

Эх үүсвэр: Francois, Spinanger нар (2001), Хүснэгт 6 ба 7, Хувилбар F

Экспортын үнийн дүнд гарч буй өөрчлөлтийн цар хэмжээний хувьд эргэлзэж болох боловч, дээрх тооцоо нь байдал хэрхэхийг сайн харуулж байгаа юм.¹¹ Хятадын өрсөлдөх чадвар өндөртэй хувцасны салбарт хамгийн их өөрчлөлт гарахаар байна. Үйлдвэрлэлийн хүчин чадал болон хувь хэмжээгээрээ Хятадынхтай ижилд тооцогддог Энэтхэгийн хувцасны салбарын экспортын үнийн дүн хамгийн ихээр буурахад гайхах зүйлгүй. Энэ нь мөн Тайвань болон Гонг Конгод (Хятадын) адил хамаарна. NAFTA-гийн хэлэлцээрийн дагуу АНУ-ын зах зээлд хөнгөлөлттэй нэвтэрдэг Мексикийн хувьд

¹¹ Эдгээр үр дүнг хэлэлцэхдээ Adhikari and Yang-ийн 9 дүгээр хуудсыг үзнэ үү.

Хятадын пүүс компаниуд зах зээлд нь нэвтэрснээр экспортын үнийн дүнг ихээхэн бууруулж болох юм.

Сүлжмэл нэхмэлийн салбарт өөрчлөлтүүд арай бага сөрөг үр дагавар авчирна. Зарим орны сүлжмэл нэхмэлийн экспорт өсөхөөр байна. Хятадын хувцасны экспорт нэмэгдсэнээр бус нутгийн хөгжиж буй зарим орнуудын хагас боловсруулсан нэхмэл бүтээгдэхүүний импортын хэрэгцээ өсөх магадлалтай.

Цахилгаан барааны худалдаанд мөн адил байдал үүсч болох юм. Хятадын өртөг өндөртэй эцсийн бүтээгдэхүүний экспорт өсөхийн зэрэгцээ мөн хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүний импортын хэмжээ өргөжих төлөвтэй. Хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүний экспорт Хятадын зах зээл дээр өсөх хандлагатай байгаа нь тус улс ДХБ-д нэгдсэнээр дотоод зах зээл дээрх Хятадын компаниудын өрсөлдөөн мөн нэмэгдэнэ гэдгийг харуулж байна. Энэ нь их энгийн утгатай. Хятад, аливаа бусад орны нэгэн адил хязгааргүй нөөцтэй биш бөгөөд бүх салбарууддаа харьцангуй давуу талтай байна гэсэн үг биш юм.

Дээр хэд хэдэн удаа дурдсанаар, Хятад улс нь өрсөлдөх чадвартай ба сүлжмэл нэхмэл, хувцас, цахилгаан болон тоглоомын бараа зэрэг өртөг өндөртэй бүтээгдэхүүний экспортын асар их хүчин чадалтай. Гэвч импортын саад тогторуудыг багасгаснаар өрсөлдөх чадвар нь нэмэгдэх ба чингэснээр Хятадын дотоодын зах зээл дээр хөрш орнуудын экспортын хэмжээ мөн өсөх юм. Энэ нь нэн ялангуяа Хятад улс экспортоо ихээхэн нэмэгдүүлэх гэж буй өртөг өндөртэй бүтээгдэхүүний үйлдвэрүүдийн түүхий эд болон хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүнд хамааралтай юм. Түүнээс гадна ДХБ-д нэгдэж импортын саад бэрхшээлүүд багассанаар гүн боловсруулалт хийсэн нэг чиглэлийн барааны үйлдвэрлэлийн салбар доторх худалдаа мөн өргөжих болно. Азийн шинээр үйлдвэржсэн эдийн засагтай болон Зүүн Өмнөд Азийн орнууд зэрэг хөгжиж буй хөрш орнуудын Хятад руу экспортлох хэмжээ хэрхэн өсөх төлөвтэйг Хүснэгт 2-оос үзнэ үү. Хөгжиж буй бусад бус нутгийн хувьд ийм байдал гарагчийг гэдгийг нийт тоон үзүүлэлтүүд илтгэж байна.

Хүснэгт 2. ДХБ-д нэгдсэний дараахи Хятад улсын хөгжиж буй бүс нутгуудаас импортлосон бодит хэмжээ: 1995-2005 он (1995 оны ханшаар, сая ам.доллараар)

Импортын эх үүсвэр	Азийн шинээр үйлдвэржсэн эдийн засагтай орнууд			Зүүн Өмнөд Азийн орнууд			Хөгжиж буй бусад бүс нутгууд		
	Салбарууд	2005		1995	2005		1995	2005	
		1995	w/o WTO	with WTO	1995	w/o WTO	with WTO	w/o WTO	with WTO
Хүнсний үр тариа	113	48	41	368	828	794	33	83	85
Тэжээлийн үр тариа	0	0	0	0	1	1	42	103	102
Ургамалын тосны Үр	1	3	2	0	1	1	34	104	108
Мал, мах	88	498	498	138	717	804	223	1,116	1,298
Сүүн бүтэгдэхүүн	4	12	11	2	7	8	2	6	6
ХАА-н гаралтай бусад бүтээгдэхүүн	115	482	439	832	2,638	2,695	833	3,200	3,376
Бусад хүнсний бүт.-н	244	389	322	1,175	1,708	1,588	1,432	2,240	2,168
Үндаа, тамхи	151	231	6,056	4	3	22	1	2	11
Олборлох үйлдвэрүүд	107	476	737	1,198	7,92	6,805	2,990	22,019	2,647
Сүлжмэл нэхмэл	11,181	11,282	35,735	489	368	1,304	846	940	626
Хувцас	895	485	7,010	6	7	34	21	49	377
Мод, цаас	1,831	1,750	4,668	1,400	1,595	2,254	259	294	225
Нефть химийн бүт.-н	10,445	11,314	24,889	695	621	786	3,118	2,749	975
Металл	4,335	5,254	12,812	244	226	318	3,050	2,467	1,493
Автомашин	265	86	-224	8	3	-8	295	94	-54
Цахилгаан бараа	3,316	3,685	5,575	133	149	348	38	40	42
Бусад үйлдвэрүүд	15,979	16,930	52,247	572	648	2,140	1,105	1,530	3,573
Өргөн хэрэглээний бараа	95	92	62	0	0	0	3	1	1
Худалдаа, тээвэр	8,897	6,109	4,401	88	44	38	323	180	169
Барилга угсралт	40	40	32	10	15	14	99	98	93
Бизнес, санхүү	351	222	139	135	113	98	347	349	318
ЗГ-ын үйлчилгээнүүд	79	61	38	12	32	29	294	840	793
Нийт	58,433	59,433	155,491	7,510	17,667	20,074	15,386	38,505	36,432

Тайлбар: "w/o WTO" – ДХБ-д нэгдэж ороогүй тохиолдол
"with WTO" – ДХБ-д нэгдэж орсон тохиолдол

Эх үүсвэр: Ivanchovichina, Martin нарын үнэлгээнд /2001/ тулгуурлан Bhattasali, Kawai нар /2001, 19 дүгээр тал/

Хүснэгт 2 нь салбар тус бүрээр янз бүрийн дүр зургийг харуулж байна. Хөдөө аж ахуйн салбарт Зүүн Өмнөд Азийн бүх орон болон хөгжиж буй бусад бүс нутгуудаас Хятад улсад оруулж буй экспорт ялимгүй өснө. Автомшинаас бусад сүлжмэл нэхмэл болон хувцасны гэх мэт үйлдвэрийн салбарт, хөгжиж буй хөрш орнуудаас Хятад руу оруулах импорт хурдацтай өснө. Азийн шинээр

үйлдвэржсэн эдийн засагтай орнуудын экспорт, жишээ нь нефть химийн болон төмөрлөгийн салбарт 2 гаруй дахин, сүлжмэл, нэхмэлийн үйлдвэрийн салбарт бүр 3 дахин өсөх хандлагатай байна. Нөгөөтэйгүүр хөгжиж буй бусад бүс нутгийн экспорт буурна. Энэ нь тэдгээр улс орнууд Хятадын зах зээл дээрхи өрсөлдөөний чадвараа алдана гэсэн үг юм. Үйлчилгээний салбарт бүхий л улс орнууд Хятадын дотоодын нийлүүлэлтийн хүчтэй өрсөлдөөнтэй тулгарах болно. Иймээс Хятадад оруулах үйлчилгээний экспорт унана. Энэ нь хөгжингүй орнуудын хувьд ч мөн адил асуудал тул ДХБ-д нэгдсэн болон цаашдын либералчлалын хүрээнд үйлчилгээгээ нээлттэй болгосноор Хятад улсын үйлчилгээний салбар ихээхэн ашигтай байхын шинж тэмдэг юм.

Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын хувьд, өөрөөр хэлбэл, энэ материалын эхэнд дурьдсан дөрөв дэх чиглэлийн өрсөлдөөн хурдан өсөх хандлагатай байна. Зах зээл илүү нээлттэй, бизнесийн орчин илүү ил тод, найдвартай болохын хирээр гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт хөгжиж буй хөрш бусад улс орнуудаас Хятад руу нэмэгдэх хандлагатай байна. Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт нь бүтээмжийг сайжруулах болон эдийн засгийн өсөлтийг хангах чухал хүчин зүйл гэдгийг харгалзаж үзвэл үр нөлөө нь хөгжиж буй хөрш улс орнуудад их байна. Түүнчлэн ДХБ-д Хятад улс нэгдэж байгаа нь зөвхөн гурав дахь улс орнуудаас оруулдаг хөрөнгийн урсгалд нөлөөлөөд зогсохгүй мөн хөрш орнуудад оруулах Хятадын хөрөнгөнд ч нөлөөлөх болно. Үүнд мөн л сүлжмэл нэхмэл бүтээгдэхүүн, хувцасны салбарууд хамрагдана. Сүлжмэл нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцасны Хятадын экспортлогч компаниуд Монгол шиг хөгжиж буй хөрш орнуудад их хэмжээний хөрөнгө оруулсан. Учир нь эдгээр орнууд хөгжингүй гол орнуудын зах зээлд тоо хэмжээний хязгаарлалтгүй нэвтэрдэг ба Хятадад үйлдвэрлэсэн бараа нь тоо хэмжээний хязгаарлалттай тулгардаг байна. Эдгээр компани нь тэдгээр орнуудын хөдөлмөрийн бүтээмж доогуур байгааг ч хүлээн зөвшөөрдөг. Гэхдээ одоо СНБХХ-ийн дагуу тоо хэмжээний хязгаарлалтыг шат дараалан халснаар гадаадын эдгээр улс орны сүлжмэл нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцасны үйлдвэрлэлд Хятадын хөрөнгө оруулалт татагдах нь эрс буурах ба Хятадын хөрөнгө оруулагчид эх нутаг руугаа буцах хандлагатай байна. Эдгээр хөрш улс орнуудад, ялангуяа хөдөлмөрийн зах зээл, улмаар нийгэм эдийн засгийн хүрээнд үзүүлэх нөлөө нь ноцтой байна.

4 Дүгнэлт ба төлөв байдал

Дэлхийн худалдааны тогтолцоонд нэгдэх нь өгөх авахын асуудал юм. Энэ нь хоёр талтай. Үүнийг ДХБ-д Хятад улс нэгдсэнээр ямар үр дагавар гарах вэ гэдгийг үнэлэхдээ бодох ёстой. Нэг талаар Хятад улсын бусад зах зээлд нэвтрэх боломжууд нэмэгдэнэ. Нөгөө талаар Хятад нь өөрийн асар том зах зээлээ мөн ихээхэн нээлттэй болгосон. Хэн хожих, эсвэл хожигдох нь үндсэндээ харилцан нөхөх чадвар болон өрсөлдөөний асуудал юм. Зарчмын хувьд харилцан нөхөгдөх үйлдвэрлэл, экспортын чадвартай улс орнууд Хятадын зах зээлд нэвтрэх боломжууд нь сайжирснаар гарцаагүй ашиг олох болно. Нөгөө талаас үйлдвэрлэл, худалданы хэв маяг нь Хятадынхтай ижил төстэй улс орнууд өөрсдийн уламжлалт экспортын зах зээлд болон цаашид дотоодын зах зээл дээрээ хүчтэй өрсөлдөөнтэй тулгарч магадгүй.

Хөгжиж буй хөрш орнууд нь хөгжингүй олон орныг бодвол ихэнхдээ сүүлчийн бүлэгт багтдаг. Тэдгээрийн дийлэнх нь өртөг өндөртэй сүлжмэл нэхмэл бүтээгдэхүүн болон хувцас зэрэг бүтээгдэхүүний салбаруудтай ба эдгээр орны экспортын зах зээлд өсөн нэмэгдэх өрсөлдөөнтэй тулгарах болно. Хятад улс ДХБ-ын гишүүн болсон нь үйл ажиллагааны талбарыг тодорхой болгож өгч байна. Хөгжиж буй хөрш орнууд олон улсын худалдааны тогтолцооны гадна байсан Хятад улстай харьцуулахад эдэлж байсан давуу талуудаа алдах юм. Үүнээс гадна Хятад улс асар том зах зээлтэй орныхоо хувьд, мөн одоо ДХБ-ын гишүүн болсныхоо хувьд ижил төстэй худалдаа болон үйлдвэрлэлийн бүтэцтэй хөрш улс орнуудаас гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг илүү их татах болно. Гэвч энэ нь шантарч хойш суух шалтгаан мөн гэж үү? Мэдээж үгүй юм. ДХБ-д Хятад улс нэгдсэн нь хөгжиж буй хөрш улс орнуудад нь хүртэл ихээхэн боломж олгож байгаа нь олон шалтгаантай.

Нэгдүгээрт, өртөг өндөртэй эцсийн бүтээгдэхүүний Хятадын экспорт өргөжих нь мөн түүхий эд болон хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүний хэрэгцээг өсгөнө гэсэн үг. Хятад улс нь тэдгээрийг бие даан өөрөө бүгдийг хангаж чадахгүй тул хөрш орнуудын хувьд Хятад руу өөрийн барааны экспортыг өргөжүүлэх боломжийг бий болгоно.

Хоёрдугаарт, Хятад улс нээлттэй болж байгаа нь Азийн бүс нутагт мөн үйлдвэр доторхи худалдааг нэмэгдүүлэхэд түлхэц өгч байгаа юм. Хятад улсад бүтээгдэхүүн болгон дээр харьцангуй давуу тал байдаггүй.

Гуравдугаарт, ДХБ-д Хятад улс нэгдсэн нь түүний хөрш зэргэлдээ орнуудад эдийн засгийн өөрчлөлт шинэчлэлтээ хурдасган эрчимжүүлэхэд түлхэц өгнө. Аливаа хамгаалалтын бодлого руу ухрахын оронд хөгжиж буй улс орнууд өрсөлдөөнд орж, Хятад улс ДХБ-д нэгдэж буйг олон орнуудад хоцорч байгаа өөрчлөлт шинэчлэлтийг гүнзгийрүүлэх боломж олгож байна гэж үзэх хэрэгтэй юм. Хятад улс нь бүхнийг чадагч биш ба одоо болтол эдийн засагтаа хөдөө аж ахуйн салбар, эсвэл улсын үйлдвэрийн газрууд гэх мэттэй холбогдсон олон нүсэр асуудлуудтай тулгарсаар байна. Үүнээс гадна өрсөлдөөн гэдэг нь муу зүйл биш. Энэ нь эдийн засгийн өсөлт болон бүтээмжийн гол хөдөлгүүр нь болж өгдөг.

Эцэст нь дурдахад Хятад улсын гишүүнчлэл нь ДХБ-ын өөрийнх нь үйл ажиллагаа, дэг журмыг мөн өөрчлөх болно. Хятад улс нь бусад, гол төлөв хөгжингүй орнуудын тоохгүй байх хэмжээний гишүүн биш юм. Үүнээс гадна Хятад улс ба түүний хөрш зэргэлдээ орнууд нь олон салбарт, ялангуяа хөдөө аж ахуй зэрэг салбаруудад хөгжингүй олон улс орны зүгээс одоо болтол авч буй өндөр хамгаалалтын арга хэмжээг бууруулах асуудлаар хэлэлцээ хийхэд ашиг сонирхол нь нийлж байдаг. Хөгжлийн асуудлууд ч мөн илүү хүчтэй тавигдана. Энэ нь ДХБ-ын ирээдүйн худалдааны тогтолцооны бүтэц болон баримжааг Ази болон хөгжиж буй бусад улс орны сонирхолд нийцүүлэхэд асар их нөлөө үзүүлнэ.

Ашигласан зохиолууд

ADHIKARI, R. AND Y. YANG (forthcoming), China's Increasing Openness: Threat or Opportunity?. Manila: Asian Development Bank.

BHATTASALI, D. AND M. KAWAI (2001), Implications of China's Accession to the World Trade Organization. Revised version of a paper presented at the DIJ-FRI International Conference "Japan and China – Cooperation, Competition and Conflict" in Tokyo on January 18-19, 2001. Beijing and Washington, DC: World Bank.

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION – FAO (1998), The Implications of the Uruguay Round Agreement on Agriculture for developing countries – A training manual. Training Materials for Agricultural Planning, No. 41. Rome: FAO.

FRANCOIS, J. AND D. SPINANGER (2001), With Rags to the Riches but Then What?. Paper presented at the Fourth Annual Conference on Global Economic Analysis, June 27-29, 2001. West Lafayette, Indiana: Purdue University.

TREBILCOCK, M.J. AND R. HOWSE (1999), The Regulation of International Trade. 2nd edition. New York: Routledge.

WORLD TRADE ORGANIZATION – WTO (2001), Protocol of Accession of the People's Republic of China. WT/L/432. Doha: WTO.